

УДК 351.85 (477)

С. П. Кучин,
к. е. н., доцент, старший науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки, Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

S. Kuchyn,
PhD in economics, associate professor, Senior scientific employee of Scientific department
of the State Security problems of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

IMPROVEMENT OF THE STATE POLICY OF EMPLOYMENT AS A MEAN OF ACHIEVEMENT OF THE SOCIAL STATE SECURITY

У статті досліджено сутність та динаміку розвитку людського потенціалу. Висвітлено актуальні питання розвитку національного ринку праці, демографічні аспекти, проблема інтелектуалізації суспільства. Акцент дослідження зроблено на аналізі проблем працевлаштування молоді. Політика щодо забезпечення зайнятості молоді розглядається як один із перспективних напрямів державної соціальної політики. Зроблено висновок, що провідною для розвитку національних соціально-економічних систем визнається роль знань, а людина, яка здатна генерувати ідеї і здійснювати інноваційну діяльність, виступає головним ресурсом розвитку держави. Визначено сучасні напрями удосконалення державної політики зайнятості як засобу досягнення соціальної безпеки, а саме: сприяння працевлаштуванню найменш конкурентоспроможної (лише з початковою освітою) молоді, використання для молоді гнучких графіків робочого часу, встановлення пільгового оподаткування трудових доходів молоді, впровадження в навчальних планах навчальних закладів курсів з методики пошуку роботи та факультативних занять з організації власної справи та інше.

The article explores the nature and dynamics of human potential development. We've lighted the topical issues of development of the national labour market, the demographic aspects, the problem of intellectualization of society. The emphasis of exploration is placed on problems of youth employment. The policy of ensuring of youth employment is considered as one of the promising directions of state social policy. It is concluded that the role of knowledge is recognized as a leading for the development of national socio-economic systems, and the person who is able to generate ideas and perform the innovative activity, is the main resource for the development of the state. We've defined the modern directions of improvement of the state policy of employment as a mean of achievement of social security, namely: the helping for employment of the less competitive (only with elementary education) youth, the using of flexible working schedules for young people, the establishment of preferential taxation for labour incomes of young people, the introduction of courses in methods of a work search and facultative studies of the organization of own business and others to curricula of educational institutions.

Ключові слова: зайнятість, держава, політика, молодь, ціннісна конкурентоспроможність, удосконалення, розвиток.

Key words: employment, state, policy, young people, value competitiveness, improvement, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема підготовки фахівців та їх подальше працевлаштування є однією з актуальних проблем, що по-

требують вирішення за допомогою органів державної влади та місцевого самоврядування. Особливо гостро проблема працевлаштування стоїть перед молоддю — важливою складовою трудового потенціалу країни. Молодь впливає на суспільні процеси та визначає май-

бутнє держави, використовуючи свою мобільність, гнучкість. Залучення молоді в суспільні процеси країни є одним з перспективних напрямів забезпечення повної зайнятості, досягнення потенційного рівня ВВП, забезпечення національної безпеки держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання формування та розвитку людського потенціалу знаходять своє відображення в роботах наступних авторів: В. Антонюк, О. Балакірєва, О. Герасименко, Д. Дмитрук, І. Качалова, В. Куценко, П. Левін, Е. Лібанова, Л. Мельцер, В. Мороз, О. Новікова, А. Ноур та інші. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку національного ринку праці та його молодіжного сегменту в умовах економічних трансформацій, обґрунтування критеріїв і принципів функціонування молодіжного сегменту ринку праці знаходять відображення в працях багатьох вітчизняних вчених, серед яких: Д. Богиня, В. Блізнюк, Ю. Древаль, В. Жаховська, Т. Заяць, Г. Куліков, Д. Лук'яненко, Г. Монастирська, О. Поплавська та інші. Питання інтелектуалізації суспільства відображені у працях В. Бебика, Г. Задорожного, А. Колота та інших. Серед вчених, які досліджують вплив ціннісної конкуренції на розвиток держави: М. Бузмакова, Г. Задорожний, А. Колот, В. Мороз, А. Москвіна, В. Стрельцов, Ю. Ульянов, Л. Харрісон та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Інтелектуальний капітал країни як сукупність людського, організаційного та споживчого капіталу, не може бути не контрольованим. Необхідним є ефективно та дієво державне управління та нагляд за процесами розвитку інтелектуального капіталу. З урахуванням вищевикладеного, мета статті полягає у виявленні напрямів удосконалення державної політики зайнятості як засобу досягнення соціальної безпеки держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У результаті глобалізації економіки, науково-технічного прогресу, посилення конкуренції, якісних і кількісних зрушень на ринку праці, посилюється структурна адаптаційна трансформація змін до системи управління інтелектуальним капіталом. Стан людського потенціалу підприємства, його кваліфікаційні характеристики також визначають можливості ефективного функціонування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальними ресурсами на державному рівні [1, с. 234]. Соціально-культурна сфера являє собою узагальнений результат стану багатьох соціальних та культурних компонентів, які загалом формують "людський капітал", до якого належить стан здоров'я; рівень знань, умінь, культури населення; соціальний капітал (система цінностей).

А. Колот формулює фундаментальне питання сучасного соціально-економічного розвитку людства: "Як трактувати вкладення в соціальну сферу — невиробничі витрати або соціально значимі інвестиції; або чи може залишатися соціальна компонента другорядною в умовах, коли магістральним напрямом прогресу цивілізації

стає розвиток "економіки знань" та знання на 60% і більше повинні наповнити вартість кінцевого продукту" [9, с. 152].

Звернемось до аналізу такої складової частини інтелектуального капіталу (інтелектуального ресурсу) як людський капітал. Інвестиції в так званий людський капітал є необхідною умовою розвитку соціально-економічної системи будь-якої держави. Змістовний аналіз цього проблемного поля провів французький соціолог П. Бурдьє. Під людським капіталом розуміється сформований і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, можливостей, мотивацій, який доцільно використовувати в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, який сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності виробництва. У 1992 р. Премію пам'яті А. Нобеля в галузі економіки отримав Г. Беккер — світовим співтовариством була відзначена концепція людського капіталу. Інвестиціями в людський капітал, на думку Г. Беккера, є витрати на охорону здоров'я, отримання освіти, інформації, кваліфікації, накопичення певного досвіду.

Впливає людський капітал не тільки на зростання доходів індивіда, але і на збільшення національного доходу [8, с. 117]. Сутність витрат на освіту як капіталовкладень в людський капітал надзвичайно важлива. Частина людського капіталу в розвинених країнах становить більше 2/3 національного багатства. У США ця частка досягає 76%, у Західній Європі — близько 74%, в Україні поки — близько 20% [8, с. 121].

Головними продуктами виробництва нині стають інформація та знання. Відбувається процес становлення інформаційного суспільства. Надзвичайне значення в інформаційному суспільстві відіграє освіта, де особливе місце посідають інноваційні здібності окремих людей, вміння нестандартно мислити, здатність до оригінального вирішення проблем. Розвиток інформаційного суспільства сприяє зростанню вимог до системи освіти, наукового потенціалу.

Швидкий і порівняно "безболісний" вихід із сучасних кризових ситуацій для країн світу вже не можливий за допомогою тільки економічних методів. Двигуном подолання кризових явищ в економіці повинні стати духовно-культурні чинники розвитку суспільства. Криза показує недоліки використання лише економічних методик подолання негативних явищ в економіці.

Протягом тривалого періоду вирішальну роль у забезпеченні економічного зростання країн світу відігравали природні фактори: природні та трудові ресурси. З кінця XVIII ст. вирішальну роль перебрав на себе технічний прогрес. У результаті почав формуватися та посилюватися технократичний підхід до проблем економічного зростання. До кінця XX ст. стало очевидним, що і сам по собі науково-технічний прогрес, і економічне зростання країн, що вступили в постіндустріальну стадію розвитку, все більшою мірою визначаються якостями людини, її цінностями та мотиваційними орієнтаціями, рівнем розвитку соціальної відповідальності.

На сьогодні ціннісна конкурентоспроможність стає головною рушійною силою сучасного господарського

Таблиця 1. Чисельність наявного населення в Україні у 1990—2016 рр.

Рік	Наявне населення, тис. осіб	Зміна до попереднього року, тис. осіб
1990	51838,5	
1991	51944,4	+105,9
1992	52056,6	+112,2
1993	52244,1	+187,5
1994	52114,4	-129,7
1995	51728,4	-386,0
1996	51297,1	-431,3
1997	50818,4	-478,7
1998	50370,8	-447,6
1999	49918,1	-452,7
2000	49429,8	-488,3
2001	48923,2	-506,6
2002	48457,1	-466,1
2003	48003,5	-453,6
2004	47622,4	-381,1
2005	47280,8	-341,6
2006	46929,5	-351,3
2007	46646,0	-283,5
2008	46372,7	-273,3
2009	46143,7	-229,0
2010	45962,9	-180,8
2011	45778,5	-184,4
2012	45633,6	-144,9
2013	45553,0	-80,6
2014	45426,2	-126,8
2015	42929,3	-2496,9
2016	42760,5	-168,8

розвитку [2, с. 151]. Провідною для розвитку національних соціально-економічних систем визнається роль знань, а людина, яка здатна генерувати ідеї і здійснювати інноваційну діяльність, виступає головним ресурсом розвитку держави.

У 60—80-х роках ХХ ст. з'явилась низка теорій економічного зростання, в яких реальною рушійною силою економічного прогресу є людина (П. Ромер, Р. Лукас, Г. Беккер, Т. Шульц). У цих теоріях доводиться, що рівень розвитку суспільства визначається як пануючими типами господарства, так і наявною сталою ієрархією цінностей та інтересів, характеристиками населення, тобто так званім людським капіталом. Під людським капіталом маються на увазі здібності, знання та вміння працівників, які дають їм можливість функціонувати в соціально-економічному середовищі. Світовий банк прийшов до висновку, що тільки 16% економічного зростання в країнах з перехідною економікою обумовлені фізичним капіталом, 20% — природним капіталом, а решта 64% пов'язані з людським і соціальним капіталом [3, с. 423].

У сучасному світі детермінанти конкурентоспроможності країн світу зміщуються в бік етичних, духовно-моральних орієнтирів, оскільки саме вони є фактором розвитку, на відміну від матеріально-утилітарних цінностей, які призводять до соціальної та культурної деградації [2, с. 154]. Традиції, цінності, звичаї безпосередньо впливають на розвиток економіки держави, а інтелектуальний та культурний розвиток, ціннісні орієнтації, обумовлюють мотиви досягнення цілей національного господарського розвитку [4, с. 125]. Самоідентифікація людини, передача з покоління в покоління культурних, духовних, моральних цінностей стають го-

ловними цілями та завданнями національного відродження [4, с. 131].

Вирішення проблеми оптимального демографічного розвитку слід розглядати як першочергове завдання держави, як фактор і, водночас, результат її функціонування. Головною ознакою державності є наявність освіченого населення, а розвиток народного господарства будь-якої країни можливий лише за певної його кількості, яке здійснює виробництво якісної продукції, необхідної для життя суспільства на основі здобутих у процесі навчання знань, умінь та навичок.

Найважливішою характерною рисою народонаселення є те, що воно являє собою природну основу формування трудових ресурсів, найголовнішого елемента продуктивних сил. Нині Україна переживає демографічну кризу, тому дослідження різноманітних чинників, що впливають на демографічну ситуацію та процеси є надзвичайно актуальним. Зміни у чисельності наявного населення в Україні в роки незалежності відображено у таблиці 1 [10].

У таблиці 1 наведено дані за 2105—2016 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

У переважній більшості областей України реєструється скорочення кількості населення. При цьому, більш різкого скорочення традиційно зазнає сільське населення (7,5 особи на 1000 жителів), на противагу показникам по міському населенню (4 особи на 1000 жителів).

Важливими факторами, що впливають на відтворення населення, є природні умови його життя. Особливо гостро їх дія проявилася в областях Донбасу та Придніпров'я, де сформувалися значні гіперурбанізовані території з високим рівнем забруднення навколишнього середовища. Таким чином, демографічні процеси не можуть залишатися без уваги держави, оскільки вони торкаються найважливіших сфер життя людей і рівня економічного розвитку країни.

Початок ХХІ в. ознаменовано різким загостренням соціальних проблем молоді. Однією з найважливіших проблем молоді стала проблема безробіття. Безробіття є феноменом, безпосередньо пов'язаним з політикою держави, а в умовах глобалізації — з політикою міжнародних організацій, тому проблема безробіття вимагає аналізу з боку економічної науки та постійної уваги з боку держави.

Особливо гостро постає проблема працевлаштування молоді у віці від 15 до 24 років. Ми обрали саме цю вікову категорію населення не випадково. На наш погляд, саме цей період життя молоді людини характеризується значною незахищеністю особистості. У віці 25 років людина набуває певних психологічних якостей та закріплює їх, вони дозволяють їй самостійно приймати складні рішення, долати життєві негаразди.

Щороку безробітними стають мільйони молодих людей, це пов'язано із тим, що в молоді завжди менше можливостей для працевлаштування. Особливо це помітно під час кризових явищ, коли підприємства та організації проводять масові звільнення і не планують наймати людей без досвіду роботи.

Відтворення інтелектуальних ресурсів в Україні має ряд серйозних проблем: недосконалість законодавства, відтік висококваліфікованих кадрів, занепад науки. Криза в системі освіти проявляється в надмірній комерціалізації освіти, падінні престижу професії та звання педагога як носія знань, низьких заробітних платах, недостатньому фінансуванні науки та освіти.

На жаль, у сучасній Україні молодим фахівцям без державної підтримки досить важко знайти перше місце роботи і вони ризикують стати безробітними. Безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку та трудового доходу, зареєстровані у Державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу.

Україна поступово втрачає свій трудовий потенціал. Більше 50% зайнятих — особи старше 40 років, що свідчить не тільки про старіння населення, а і про старіння робочої сили [7, с. 12]. Політика сприяння молодіжної зайнятості є стратегічним напрямом молодіжної політики в більшості розвинених країн світу.

Держава гарантує працевлаштування молоді, яка закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних або вищих навчальних закладах, звільнилася зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби, та якій надається перше робоче місце, дітям (сиротам), які залишилися без піклування батьків, встановлюючи квоту робочих місць для підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форм власності та організаційних форм з чисельністю працюючих понад 20 осіб для бронювання ними до 5% загальної кількості робочих місць. До завдань держави також належить підтримка підприємницької ініціативи, сприяння створенню роботодавцями додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних. Держава надає безкоштовну професійну консультацію, підготовку, відповідну інформацію з метою вибору виду діяльності, професії, місця роботи, режиму праці [6].

Вирішення проблеми працевлаштування молоді є важливою умовою економічного зростання. Має місце порівняння світових тенденцій молодіжного ринку праці з положенням молоді на українському ринку праці. Так, за підрахунками Державної Служби Статистики України, в країні число молодих людей у віці 15—24 років постійно скорочується, що дає підстави очікувати поступове скорочення молодіжних трудових ресурсів у найближчі роки. На світовому молодіжному ринку праці теж простежуються тенденції до скорочення кількості молодих людей, і до 2025 р. частка людей у віці до 25 років складе лише третину населення в країнах Центральної, Східної Європи та країнах СНД. Світовий рівень безробіття серед молоді в 2005 р. склав 13,5% і нині зростає [5].

У цілому, тенденції українського молодіжного ринку праці збігаються з показниками більшості країн Центральної та Східної Європи, для яких характерні нижчі, ніж у країнах Західної Європи та інших розвинених країнах, рівні економічної активності та зайнятості

молоді. Економічні негаразди суттєво вплинули на соціальне становище молоді та рівень його життя. Безробіття серед молоді в 2—3 рази вище, ніж безробіття серед дорослого населення [5], що свідчить про низьку конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Причинами цього є: недостатня профорієнтація та відсутність досвіду пошуку роботи, недостатня мобільність, неефективна професійна підготовка в період навчання.

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ

На нашу думку, існує ще декілька факторів, які негативним чином впливають на рівень зайнятості молодого населення:

— в окремих випадках це високе забезпечення молодих людей матеріальними благами, які отримані від батьків або інших осіб, відповідальних за молодь. Цей фактор впливає на психологію молодої людини, та нерідко призводить до втрати нею економічного інтересу до праці як до засобу отримання доходу, що може копіюватися їхніми знайомими, товаришами при формуванні власної поведінки та відношення до трудової діяльності;

— недосконалість політики соціальних виплат держави, адже деяким молодим людям достатньо мінімальної державної допомоги для задоволення своїх первинних потреб (незважаючи на низький рівень виплат по безробіттю), і молодь не бачить необхідності у власній праці;

— активний розвиток тіньової економіки на ринку праці. На жаль, молоді люди не поспішають офіційно оформити трудові відносини з роботодавцями, отримують заробітну плату "в конверті". Тіньова зайнятість зменшує надходження до бюджетів усіх рівнів і, в кінцевому підсумку, обертається зубожінням тих же працівників, що не мають наміру працевлаштуватися офіційно. У такій ситуації держава не може створити відповідні умови для гідного життя пенсіонерів, інвалідів, дітей-сиріт та інших малозабезпечених верств населення;

— недовіра до влади, яка посилюється нестабільністю законодавства, бюрократичними перепонами. Молодь, яка не має спеціальної освіти, є численною групою, що вимагає державної допомоги в трудовій і соціальній адаптації. Недостатній рівень освіти та можливостей працевлаштування збільшує ризик соціальної ізоляції молодих людей. Крім того, некваліфіковані працівники звільняються першими в разі скорочення штату працівників у економічно несприятливий період. Майбутні пенсійні виплати з огляду на їх недостатні розміри також не є стимулом для молоді.

Головною проблемою соціально-трудової сфери залишається несформованість сучасного світогляду, деградація моральних цінностей, неусвідомлення сучасних джерел розвитку економіки, їх структури, ієрархії, діалектики, ролі і місця людини в умовах становлення постіндустріальної економіки [9, с. 153—154].

Молодим жінкам, як правило, важче знайти роботу, ніж чоловікам того ж віку. Особливо це стосується: молодих заміжніх жінок, які не мають дітей,

жінок, які мають дітей віком до 6 років та одиноких матерів.

Досліджуючи специфіку проблеми зайнятості в Україні доцільно запровадити на державному рівні комплексну програму з метою зниження рівня безробіття серед молоді у віці від 15 до 24 років. Поліпшення становища молодіжної зайнятості можна досягти за допомогою:

— сприяння державою працевлаштуванню найменш конкурентоспроможної (лише з початковою освітою) молоді;

— використання для молоді гнучких графіків робочого часу;

— забезпечення гарантованої співбесіди молодого фахівця з роботодавцем у разі відповідності випускника навчального закладу більшості вимог до кандидата на посаду;

— розробка проектів, орієнтованих на фінансування активних заходів сприяння зайнятості молоді;

— встановлення доплат до окладів молодим працівникам або встановлення пільгового оподаткування їх трудових доходів;

— проведення окремих досліджень з метою визначення спеціальностей, професійних навичок і рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники (враховувати результати цих досліджень у навчальних програмах);

— включення до навчальних планів обов'язкового стажування студентів старших курсів на підприємствах, в установах та організаціях для отримання випускниками практичного досвіду роботи (проходження реальної практики з чітко визначеними завданнями і оцінкою досягнутих результатів);

— розробка і впровадження дієвого механізму фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, що беруть участь у реалізації програм з працевлаштування молоді;

— впровадження в планах навчальних закладів курсів з методики пошуку роботи та факультативних занять з організації власної справи.

Література:

1. Афанасьев В.Г. Научно-техническая революция, управление, образование: учебное пособие / В.Г. Афанасьев. — М.: Политиздат, 2002. — 431 с.
2. Батістова О. Актуалізація ціннісного підходу в дослідженнях глобального господарства / О. Батістова // Соціальна економіка. — 2012. — № 1. — С. 151—157.
3. Бузмакова М. Социальная инфраструктура — важнейший фактор повышения эффективности национальной экономики / М. Бузмакова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. — 2010. — № 3 (2). — С. 420—427.
4. Задорожний Г. Ценностная конкурентоспособность как новая стадия международной конкуренции / Г. Задорожний, А. Москвина // Соціальна економіка: Науковий журнал. № 1 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. — Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. — С. 106—133.

5. Зайнятість молоді [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

6. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

7. Іванова Н. Збереження і розвиток трудового потенціалу України / Н. Іванова // Соціальний захист. — 2007. — № 10. — С. 12—13.

8. Климко С.Г. Развитие научных взглядов на экономическую суть и особенности человеческого капитала: навчальний посібник / С.Г. Климко. — К.: Економіка управління, 2008. — 314 с.

9. Колот А. Усиление асимметрии в социально-трудовой сфере как современный тренд и вызов устойчивому развитию [Электронный ресурс] / А. Колот // Вопросы политической экономии. — 2012. — № 3 (4). — С. 143—155. — Режим доступу: <http://vopoliteco.ucoz.com/g/index.htm>

10. Населення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References:

1. Afanas'iev, V.H. (2002), Nauchno-tehnicheskaja revoliutsiya, upravlenye, obrazovanye [Scientific and technological revolution, management, education], Polytyzdat, Moscow, Russia.
2. Batistova, O. (2012), "Updating value approach in the study of global economy", Sotsial'na ekonomika, vol. 1, pp. 151—157.
3. Buzmakova, M. (2010), "Social infrastructure is the most important factor in improving the efficiency of the national economy", Vestnyk Nyzhehorodskoho unyversyteta im. N.Y. Lobachevskoho, vol. 3 (2), pp. 420—427.
4. Zadorozhnyj, H. and Moskvyna, A. (2010), "Value competitiveness as a new stage of international competition", Sotsial'na ekonomika: Naukovyj zhurnal. №1 KhNU imeni V.N. Karazina, pp. 106—133.
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Youth employment", available at: <http://www.kmu.gov.ua> (Accessed 20 Feb 2017).
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Employment of Population", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/5067-17> (Accessed 20 Feb 2017).
7. Ivanova, N. (2007), "The preservation and development of labor potential of Ukraine", Sotsial'nyj zakhyst, vol. 10, pp. 12—13.
8. Klymko, S.H. (2008), Rozvytok naukovykh pohliadiv na ekonomichnu sutnist' ta osoblyvosti liuds'koho kapitalu [Development of scientific views on the economic nature and characteristics of human capital], Ekonomika upravlinnia, Kyiv, Ukraine.
9. Kolot, A. (2012), "Strengthening of asymmetry in the social and labor sphere as a modern trend and a challenge to sustainable development", Voprosy politycheskoj ekonomyy, vol. 3 (4), pp. 143—155.
10. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Population", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 Feb 2017).

Стаття надійшла до редакції 03.03.2017 р.